

MAŽURANIĆEVA "SLOVNICA HERVACKA" I BABUKOVIĆEVA "ILIRSKA SLOVNICA" KAO MOGUĆI UZORI ZA GRAMATIKU MAKEDONSKOG JEZIKA U XIX. STOLJECU

Goran Kalogjera
Pedagoški fakultet Rijeka

Danas je poznato da se po je jedan primjerak Babukovićeve "Ilirske slovnice" i Mažuranićeve "Slovnice Hrvatske" čuvaju u biblioteci Narodnog muzeja u Ohridu kao dio zaostavštine Konstantina Miladinova, makedonskog pjesnika, budničara i folklorista. One su vrijedno svjedočanstvo o vrlo ozbiljnim namjerama mladog Miladinova da započne sa serioznim pripremama za lingvistički zadatak iz kojeg je trebala proizaći gramatika makedonskog jezika. Babukić i Mažuranić su kao realizatori Gajevih ideja koncipirali svoje gramatike u skladu s idejom zajedničkog jezika Ilira, pa su jezičnu i pravopisnu problematiku rješavali tako da bi njihova rješenja bila pristupačna ne samo svim Hrvatima i Srbima, nego i Slovencima, Bugarima i razumije se Makedoncima, koji su u njihovu vremenu smatrali samo Bugarima. U ovakvu je ustrojstvu hrvatskih gramatika Konstantin svakako vidio mogućnost korištenja korisnih i poticajnih elemenata u stvaranju jedne gramatike, koja ne bi bila koncipirana poput umjetne tvorevine već kao gramatika jezika kojim se služio i koji je osobno više puta i nazivao makedonskim.

Pojava i razvoj makedonskih škola (učilišta) u uskoj su vezi s procesom ekonomskog razvitka makedonskih gradova li i s prosvjetnim i kulturnim utjecajima Zapadne Evrope, koji se u Makedoniju probijaju preko Grčke, Bugarske i Srbije. Prvo makedonsko narodno učilište sa svjetovnom nastavom utemeljeno je 1839. godine u Velesu, nešto kasnije u Štipu i 1848. godine u Škopju, koje je na zahtjev Škopjanaca utemeljio preporoditelj Jordan Hadži Konstantinov Đinot. Uvođenjem makedonskog jezika u nastavu pedesetih godina 19. stoljeća dolazi do ponarodnjavanja grčkih učilišta u Prilepu, Strugi, Kukušu i Ohridu. Šezdesetih godina dolazi do procvata makedonskih učilišta i u nekoliko gradova istočne Makedonije. U periodu od 1859. do 1860. godine nastaju u makedonskim gradovima i unijatsko-katolička učilišta u kojima se nastava odvijala na narodnom, makedonskom jeziku.

Sedamdesetih su godina 19. stoljeća ovakvi tipovi osnovnih škola bili rasprostranjeni diljem Makedonije, a bilo je i gradova poput Škopja, Velesa, Prilepa, Štipa ili Struge s više od jedne škole. Moguće je utvrditi da je do 1876. godine u Makedoniji bilo 45 gradskih i 118 seoskih odjeljenja prvih razreda, tako da se može govoriti o relativno razvijenu osnovnom školstvu. Od sredine 19. stoljeća počinje se osnivati i srednje škole kao odgovor na zahtjeve sve razvijenijih gradova i njihove trgovačke moći. Osnovna učilišta nisu bila dovoljna sve izraženijoj ekspanziji makedonske trgovačke buržoazije, koja je za obranu vlastita profita tražila što obrazovanije ljude, koji su uz poznavanje prirodnih i društvenih znanosti govorili i više jezika. Na zahtjeve sve eksponirane buržoazije osnivaju se srednje škole po uzoru na grčke i engleske škole tog doba. Relativno organizirano školstvo tražilo je nastavnički kadar ali i udžbenike. Makedonska su se učilišta, jednako kao i srednje škole, koristila različitim udžbenicima, najčešće srpskim i bugarskim. Njima su se, što je razumljivo, koristili u nastavi srpski i bugarski učitelji, koji su u većini slučajeva u nedostatku domaćeg kadra, i održavali nastavu. Srpski se udžbenici u makedonskom učilištima susreću veoma rano, već u tridesetim godinama 19. stoljeća, i to uglavnom na područjima sjeverne i zapadne Makedonije. Ova plima srpske školske literature po Makedoniji buja do sedamdesetih

godina 19. stoljeća, što je predstavljalo dio planirane propagande srpskih vladajućih krugova.

Među srpskim su se udžbenicima isticali Novakovićeve "Makedonska početnica", "Bukvar za osnovna makedonska učilišta u Turskoj Cerevini" Despota S. Božića i "Makedonski bukvar" Nauma Evrova. Braneci svoje pozicije i nimalo ne zaostajući za Srbima, djelovali su i bugarski prosvjetitelji sa svojom propagandnom mašinom koja je također uključivala izdavačku djelatnost kao izuzetno plodno sredstvo alijencije makedonske populacije. Veliku ulogu u širenju bugarskih knjiga na tlu Makedonije imala je Danova knjižara u Velesu, iz koje su izišli Beronov bukvar, Nenovićev bukvar, Herstomatija Rilskog i druge. Buđenje nacionalnog osjećaja u Makedoniji rezultiralo je pojavom domaćih preporoditelja i udžbenikara: Partenija Zoografskog ("Kratka sveta povijest", "Početnica za djecu", "Slovenska gramatika"), Kuzmana Šapkareva ("Kratka sveta povijest", "Skraćeni zemljopis", "Početnica", "Čitanka", "Materinski jezik"), Dimitra Vasileva Makedonskog ("Početnica za upotrebe u makedonskim školama").

Očito je da svi udžbenici nisu bili primani s istim oduševljenjem, jer je već postojao velik broj proučenih Makedonaca koji su preferirali domaće autore. S kakvim su samo oduševljenjem bili primljeni udžbenici Partenija Zoografskog, koje je u nastavu uveo Dimitar Miladinov, svjedoči njegov suvremenik i pomoćnik Rajko Zinzifov: "Rodalitete me može da se narađuvat koga gi slušaa svoje deca da im čitaa od Sveštenata istorija na Otec Partenija, koj podocna stana vladika po baranje na Kukušanite, i nim ne im trebaše da praštaat što e napišano vo knjigata, zašto sami go razbira toa što se čitaše."¹ Slično je bilo i sa udžbenicima K. Šapkareva i drugih Makedonaca, koji su nailazili na izuzetan odaziv od pučkoškolaca ali i njihovih roditelja. Razvoj školstva u makedonskim mjestima povlačio je za sobom problem književnog jezika i gramatike tog istog jezika. Problem jezika, koji se javio u 19. stoljeću, rezultirao je konfuznim i neusklađenim stavovima, što je i uvjetovalo zastoj u realizaciji standardnog jezika u Makedonaca. Podijeljeni stavovi rezultirali su dvama mogućim rješenjima; prema jednom je trebalo stvoriti zajednički bugarsko-makedonski jezik, dok su prema drugom Makedonci, kao poseban slavenski narod, trebali izgraditi svoj posebni makedonski jezik.

Vrijedi kao vrlo interesantnu pojavu istaći da je u situaciji neustanovljena književnog jezika u Makedonaca ipak bilo pokušaja da se napiše gramatika makedonskog jezika. Zanimljivo li bombastičnu najavu Mačukovskog u časopisu Pravo² da priprema izdanje gramatike na makedonskom narječju, od čega nije bilo većih rezultata, i gramatiku Đorđija Pulevskog³ napisanu 1865. godine, a koja je više pokazatelj puta kojim treba ići u pisanju gramatike nego gramatika, možemo si postaviti vrlo interesantno pitanje: koji su onda živući makedonski intelektualci mogli na temelju svog obrazovanja uopće prići jednom ovakvom poslu? Krčovski i Pejčinović svakako ne, njihovo im šturo i nedovoljno obrazovanje to jednostavno nije dozvoljavalo. Teodosije Sinaitski također ne, jer su njegovi interesi išli drugim smjerom, a za ovakav posao i nije bio spreman. Partenija Zoografski išao je u krivom smjeru zagovarajući jezični dualizam uzimajući galički dijalekt i širi zapadnomakedonski dijalekatski tip pomiješan s elementima bugarskog trgovačkog narječja. Kuzman Šapkarev, istomišljenik i sljedbenik P. Zoografskog, uzeo je kao jezičnu osnovu ohridski govor pomiješan s bugarskim pismenim narječjem, kojeg se donekle oslobodio u svom posljednjem udžbeniku "Majčin jezik", koji je pisan na makedonskom jeziku utemeljenom na rodnom mu govoru, narodnim pjesmama i poslovicama. Dimitar Makedonski također nije bio načistu s razvojnom koncepcijom jezika, i u svojim je radovima upotrebljavao elemente ohridsko-struškim i bitolsko-kajlarskih govora, odnosno miješao je makedonski i bugarski.

Grigor Pričev, pak, predstavlja evidentno zastranjivanje u pitanju odnosa prema jeziku jer je tvorac jezične utopije bez budućnosti. Njegov model slavenskog esperanta, realiziran u prepjevu Homerove *Ilijade* i u nekoliko pjesama, predstavlja jezičnu potvrdu njegove lingvističke utopije. Jedina svjetla točka u ovom jezičnom kaosu bio je Đorđe Pulevski koji se, premda nedovoljno obrazovan, upustio u gramatički rad koji je, ako ništa drugo, bio idejno ispravan. Jedan od potencijalnih kandidata za autora prve kvalitetne makedonske gramatike mogao je biti i Jordan Hadži Konstantinov Đinot, samo da se mogao skrasiti i usredotočiti na jedan problem, što očito nije bilo u prirodi njegove nemirne i pustolovne ličnosti. Oni koje do sada nismo spomenuli, a spadaju u grupu najobrazovanijih Makedonaca svoga vremena, mogli bi ući u najuži izbor za mogućeg pisca prve gramatike makedonskog jezika. To su u prvom redu braća Petkovići, Konstantin i Andreja, prvi makedonski diplomirani slavisti koji su završili studij kod profesora Sreznjevskog na Filološkom fakultetu u Petrogradu, zatim Rajko Zinzifov, pjesnik koji je diplomirao na povijesno-filološkom smjeru klasične filologije u Moskvi, Dimitar Miladinov, istina, bez

1 Katarđiev, Risto, Školstvo i prosveta vo Makedonija, MANU, Skopje 1979, str 41.

2 Szardov, Tome i dr. Makedonska književnost, Školska knjiga, Zagreb 1988. str. 113.

3 Slavensko stanovništvo - makedonska početnica - 1865.

fakultetskog obrazovanja ali zato izuzetno dobar znalac makedonskih govora i njihovih specifičnosti i konačno njegov mlađi brat Konstantin, koji je studirao filologiju u Ateni i Moskvi.

To su, realno gledajući, jedine ličnosti u makedonskom životu 19. stoljeća koje su bile dostatno obrazovane da bi se mogle uhvatiti u koštac s lingvističkim zadatkom kao što je izrada gramatika. Konstantin Petković se unatoč nekim manjim izletima u lingvističku problematiku nikada nije posvetio jezičnim problemima materinskog jezika, već je više afiniteta pokazivao za prevođenje, pjesništvo, putopisnu prozu i diplomaciju. Andreja je svoje znanje i elan također skrenuo k pjesništvu, trgovini i diplomaciji, dok je Zinzifov svoj talent trošio u različitim žanrovima književnosti ali ne i lingvistici. Ostaju dakle samo braća Miladinovi, koji su se, koliko nam je do danas poznato, namjeravali prihvatiti vrlo teškog i odgovornog zadatka da napišu gramatiku makedonskog jezika. Do prve je ideje o pisanju gramatike došlo za vrijeme boravka ruskog znanstvenika Viktora I. Grigoroviča u Ohridu i Strugi, gdje je, kako smatra Polenaković⁴, predložio Dimitru da napiše gramatiku na temelju stručnog govora. Ovu Polenakovićevu hipotezu potvrđuje i pismo Dimitra Miladinova Aleksandru Ekzarhu sedam godina nakon stručnog razgovora, u kojem piše: "I nastajatelno me pomoli da napiša na tukašnja govor golgarskata gramatika."⁵ Do realizacije jednog ovakva projekta, koji bi od Dimitra Miladinova napravio makedonskog Vuka, nije moglo doći iz jednostavnog razloga što u to vrijeme Miladinov, po vlastitom priznanju, nije poznavao slavensko pismo; govorio je i pisao na grčkom, što znači da je i nacionalno daleko od probuđena i svjesna Makedonca. Iluzorno je bilo očekivati da Miladinov tada pride realizaciji zadatka za koji nije bio ni kompetantan a ni nacionalno zainteresiran. Drugi, mnogo realniji pokušaj vezuje se uz ime mlađeg Miladinova i vrijeme njegova boravka u Đakovu i Zagrebu. Na to ukazuje jedan skroman članak objavljen u zagrebačkom tjedniku "Naše gore list"⁶, u kojem se, uz prikaz Zbornika, potkrala i jedna zanimljiva sugestija autora članka: "Dobro bi svakom došla i kratka slovnica bugarskog narječja, jer poznav se ponješto s njom svaki bi našinac bez velike muke djelo čitati mogao. Čujemo, da je g. Miladinov nakan to učiniti naknadno što mu osobito priporučujemo."⁷

Interesantan je taj drugi dio u kojem autor članka pripisuje građanstvu da je Miladinov spreman raditi na slovnici (gramatici) kada za to bude imao vremena. Valja se zapitati odakle autoru tog članka takva informacija, je li mu je osobno pripisapno Konstantin ili netko iz kruga hrvatskih intelektualaca koji su se s njima tih dana u Hrvatskoj intenzivnije družili. Sumnjamo da je izmišljena jer je Miladinov za svog boravka u zagrebu priskrbio za svoje potrebe dvije hrvatske gramatike, Babukićevu "Ilirsku slovniciu" i Mažuranićevu "Slovniciu hervacku", o čemu svjedoči Kuzman Sapkaren koji ih je, uz još neke knjige hrvatskih autora ("Životopis grofa Nikole Šubića" i biografiju Ivana Kukuljevića), pronašao u njegovoj biblioteci nakon njegove smrti⁸. Vijest o mogućem Konstantinovu radu na makedonskoj gramatici vjerojatno je procurila iz kruga Strossmayerovih intimusa, kojima je Konstantin iznio neka svoja razmišljanja o tome, a bio bi to i logičan nastavak njegova rada na Zborniku.

Sabrane makedonske pjesme, gatke, bajalice i ostalo jednostavno su vrvjele jezičnim izazovima kojima se Miladinov teško mogao oduprijeti. Nesuglasje i šarolikost makedonskih govora, njihove sličnosti i razlike očito su u Konstantinu budile želju da se uspostavi određeni red i sklad u tom jezičnom bogatstvu. Pročita li se pažljivije njegov predgovor u Zborniku, kada, primjera radi, govori o padežima, vidi se kolika je pažnja i stručnost upotrijebljena na to da se pojedine stvari razjasne i koliko je to kvalitetno i znalački napisano. Pravi mali esej o jeziku. Što to znači i na što ukazuje? Najvjerojatnije na to da je ideja o gramatici u njemu polako sazrijevala i da ju je i bio spreman realizirati, zbog čega je i nabavio dva primjerka hrvatskih gramatika koje su mu mogle pomoći u rješavanju određenih problema, strukturi. Vjerojatno je računao da bi mu Strossmayer i ovaj put mogao financijski izaći u susret, što ne bi čudilo, s obzirom na veliku naklonost koju mu je iskazivao hrvatski biskup i mecena. Valja razmotriti i njegove autorske potencijale, odnosno pokušati odgovoriti na pitanja u kojoj je on mjeri bio sposoban to i izvesti. Do 1861. godine, dakle do godine tiskanja epohalnog "Zbornika makedonskih i bugarskih narodnih pjesama" Konstantin je kao autor imao iza sebe pjesme **Šupeljka, Ne, nepijem, Bisera, Golupče, Zejla, Skrsti, Pobratimstvo, Siroče, Na suncu, Egipćanin delija, U tudini, Tuga za jugom** zatim dvije studije, prijevod Flerovljeve knjige "Pravoslavna bratstva u jugozapadnoj Rusiji i Ohridska arhiepiskopija", oglas o izlasku iz tiska Zbornika i Zbornik kao zajednički posao nekoliko

4 Polenaković, Haralampije, Studii za Mialinovci, Mista, Skopje 1973, str.92.

5 Isto, str.93.

6 Naše gore list, god.I, 1861, br. 19, 5. srpnja

7 Isto.

8 Polenaković, Haralampije. Studii za miladinovci, Mista, Skopje 1973, str. 92.

ljudi, u kojem su prednjačili on i brat mu Dimitar.

Ovaj popis njegovih radova pokazuje da on nije imao nikakvih lingvističkih tekstova, izuzevši fragmente u predgovoru Zbornika, na osnovi kojih se mogla procijeniti njegova stvaralačka moć u domeni gramatičke problematike. No postojala je volja i želja, a to nažalost nije dovoljno. Međutim ne bi trebalo strogo ocjenjivati naobrazbu ovog mladog Makedonca, koja na neki način garantira da je osim volje posjedovao i adekvatno znanje koje mu je moglo pomoći u poslu kojeg se namjeravao prihvatiti. Konstantinovo obrazovanje išlo je ovim putem: gimnazija u Janjini, studij grčke filologije na Filozofskom fakultetu Atenskog sveučilišta, komparativno izučavanje srodstva između ruskog i grčkog jezika pod utjecajem grčkog filologa Konstantina Ikonomosa, studij slavensko-ruske gramatike i sintakse kod Partenija Zoografskog na Svetog Gori i tri godine izvanrednog studija na Filološkom fakultetu u Moskvi, gdje je slušao predavanja najeminentnijih slavista tog doba F.I. Busleava, O.M. Bodjanskog, M.P. Pogodina, N. Tihonravova, Solovjeva i drugih. Dakle, radilo se ipak o vrlo kvalitetnom obrazovanju, istina u domeni grčkog i ruskog jezika, međutim temelji su mu bili viši od prosječnih, što mu je davalo dovoljno samopouzdanja da se prihvati rada na gramatici materinskog jezika.

Vrlo interesantno pitanje odnosi se i na Konstantinov izbor hrvatskih gramatika, odnosno na traženje razloga zbog kojih se on odlučio baš na ove gramatike. Danas je sasvim jasno da hrvatska gramatika teško može biti uzorom za pisanje jedne gramatike makedonskog jezika budući da se radi o dvama posebnim slavenskim jezicima koji nemaju gotovo nikakvih sličnosti. Ovakvo razmišljanje zapostavlja neke bitne odrednice vremena u kojima se Konstantin odlučio za Babukićevu i Mažuranićevu gramatiku. Oba su hrvatska gramatičara poznati lingvisti Zagarebačke filološke škole, čiji su predstavnici "imali u svom pravopisno gramatičkom radu velik politički i nacionalni zadatak, kojem su kadašto podređivali i jezična pitanja"⁹. Njihove su im pravopisne i jezične formulacije trebale pomoći u ostvarivanju političkih, kulturnih i nacionalnih zadataka te su u štokavskom narječju želili ujediniti sve južnoslavenske narode "pa su i jezičnu i pravopisnu problematiku rješavali tako, da u njihovu rješavanju bude pristupačna ne samo za sve Hrvate i Srbe, nego i za Slovence i Bugare"¹⁰ odnosno Makedonce. Babukić i Mažuranić su kao realizatori Gajevih ideja koncipirali svoje gramatike u skladu s idejom zajedničkog jezika ilira, što je bilo veoma prihvatljivo za Konstantina, koji se, možda i ne znajući za Majerovu ocjenu Babukovićeve gramatike, nije pridržavao: "Ktor hoće pisati u il slovenskom podnarečju, nek se derži gramatike Murkove ali Metelkove, ktor hoće pisati po serbsko nek se drži slovnice Vuka Stefanovića ali gramatike I. Berlića, ktor bi pak rad pisal po ilirsko, tj. u knj. narečju za Slovence, Horvate te Srbije, zajedno nek se derži slovnice ilirskog narječja Vekoslava Babukića."¹¹

Ilirski snovi o zajedničkom književnom jeziku koji su još bili aktualni za njegova boravka u Zagrebu 1861. godine (tek je 1864. Jagić s tim raskrstio) išli su Konstantinu u prilog, jer je u njima imao podlogu, odnosno temelje za posao kojeg se namjeravao prihvatiti. Prema tome, izbor ovih dviju gramatika nije nimalo slučajna već promišljen čin čovjeka koji se spremio da napiše vlastitu gramatiku. To naravno ne mora značiti da bi Konstantin bio nastavljač zablude o zajedničkom jeziku, dapače, vjerujemo da bi on iz obiju gramatika iskoristio samo one elemente koji bi mu koristili u stvaranju gramatike koja ne bi bila koncipirana kao umjetna tvorevina već kao gramatika jezika kojim se služio i koji je više puta nazvao makedonskim.

Danas je poznato da se po jedan primjerak Babukovićeve "ilirske slovnice" i Mažuranićeve "Slovnice Hrvacke" čuvaju u biblioteci Narodnog muzeja u Ohridu kao dio zaostavštine Konstantina Miladinova, koji ih je, namjeravajući pisati gramatiku makedonskog jezika, donio sa sobom iz Zagreba. One su ujedno vrijedno svjedočanstvo o vrlo ozbiljnim namjerama mladog Miladinova da započne sa serioznim pripremama za lingvistički zadatak kojem je sasvim sigurno bio dorastao. Babukićeva "ilirska slovnica" tiskana je 1854. godine u Zagrebu u tiskari dr. Ljudevita Gaja i posvećena je grofu Josipu Jelačiću Bužimskom "kao visokom i iskrenom ljubitelju i branitelju narodnog jezika"¹² zbog triju razloga: "pervo, što sam ja kobnih godišta 1848 i 1849 pod Tvojom viteškom obrambom znamenit dio ove slovnice, a naime oblikoslovje (die Formenlehre) sastaviti mogao, drugo: što sam se ja na Tvoj blagi i ujedno službeni poziv od 29. svibnja 1852 br. 426 obvezao, da ću slovnice ilirsku za učionice sastaviti, te sam ju evo s pomoću božjom i pogotvijo, treće, što si ti, svietli bane, pravi zastupnik i zaštitnik kako slavenskog naroda ovih sjedinjenih kraljevinah u obće, tako i napose njegova junačkog jezika."¹³

9 Jonke, Ljudevit, Hrvatski knjiž. čevni jezik 19. i 20. stoljeća, Matica hrvatska, Zagreb 1971, str. 106.

10 Isto, str. 107.

11 Babukić, Vjekoslav, Slovnica ilirska, Zagreb 1854, predgovor.

12 Isto.

13 Isto.

Povijest je nastanka ove gramatike također interesantna. 1836. godine objavljivao je Babukić u "Danici ilirskoj" od 10. do 15. broja kraći pregled govora s jezikoslovljem pod naslovom "Osnova slovnice slavjanske narečja ilirskoga", koji je 1849. godine, nadopunjen i znatno proširen te preveden na njemački i talijanski jezik, objavljen kao slovnica, odnosno gramatika, o trošku Matice ilirske. Terminologija ove slovnice je latinska, odnosno "ilirska", dok su primjeri za gramatička i sintaktička pravila preuzeli od vrsnih prozaika i pjesnika, Gundulića, Palmotića, Zlatarića, Vetranovića, Kačića i drugih. U uvodnom dijelu svoje gramatike Babukić je zapisao: "Svaki narod ponosi se svojim jezikom i derži materinski jezik za najmiliji, najsladji i najjačiji, a to s toga što mu je od malinah priviknuo i tako rekuć iz njegova čovječjega organizma (ustrojstva) naravno proistekao, te s toga mu dopire do serdaca. I blago svakomu narodu, koji se ponosi svoprim materinskim jezikom, jer taj će živeti na veke i njegovoj slavi neće biti konca. Jezik svog naroda, da u prisposobi govorimo, jest ogledalo njegove djelotvornosti duševne, on je najistinitiji svjedok njegove prošastnosti i najvjerniji sprovodić u njegovoj stadi i nesreći. Jezik je napokon svakoga naroda najživiji i najpouzdaniji svjedok iliti dokaznica najstarija o razvitku njegovih umnih silah, o napretku njegove izobraženosti u obće za celi rod i posebno za pojedinca."¹⁴

Mogla bi se povući jedna skromna paralela između ovog Babukićeva razmišljanja o jeziku i u Zborniku, u kojem se može vidjeti da je Konstantin ovaj Babukićev pasus o jeziku bio vrlo dobro poznat: "Narodniti pesni se pokazaljka na stepenot od umctvenoto razvitie od narodot i ogledalo na negoviot život. Narodot v pesni izlivat čuvstvata si, v nih uvekovečvit životot mu i davneštinite mu podvigi, v nih nahodvit duševna hrana i razvlečenie."¹⁵ Pišući o podjeli jezika slavjenskog na narečja (rusko, poljsko, češkoslovačko, ilirsko iliti jugoslavjensko), Babukić se posebno osvrnuo na dva "ogranaka ovoga silenega narečja"¹⁶, od kojih jedno dolazi od istočnih ilirskih krajeva, "narečje bugarsko sa vsjom starom majkom, jezikom cerkvenim inače staroslavjenskim"¹⁷, što je Konstantinu moglo biti vrlo interesantno a bilo je u kontekstu Babukićeva ilirskog opredjeljenja. Babukićeva je gramatika svojom koncepcijom mogla stvarno poslužiti kao uzor-gramatika. Uostalom, po ugledu na njegovu i Mažuranićevu Slovnicu napisali su svoje gramatike Girolamo Suttina¹⁸ i kanonik Franjo Volarić¹⁹, dok je Mažuranić za potrebe svoje Slovnice koristio neke segmente iz Baukovićeve gramatike. Zašto ne onda i Konstantin Miladinov? Babukićeva gramatika pisana je veoma seriozno i koncipirana je na slijedeći način: **Glasovlje, Rečoslovlje, O samostavnom imenu, O pridavnom imenu, O imenu brojnom, O zaimenu, O glagolju, O prisalvu, O predlogu, O vezniku, O prostom stavku, O sastavljenom stavku, Zaglavak.**

Gramatika je očito bila napisana u duhu ideje o sjedinjavanju svih ilira u jednom književnom jeziku o čemu jasno govori Gaejv proglas: "Prestanimo vsaki na svojoj struni brenkati, Složimo liru u jedno soglasje, jerbo je i ona sama jedina, premda su njene strune, svaka za se više ili manje od prvoga naravskog glasa odaljene."²⁰ Pri realiziranju tog čina Gaju je uz Babukićev mnogo značio i Mažuranićev rad: "Temelji ilirskoga i latinskog jezika za početnike", ustvari prvi školski priručnik za učenje hrvatskog jezika pisan poredbeno; "Zakon vinodolski" (predgovor, tumač i rječnik) i "Slovnica hervacka". **Dio I. Rečoslovje**, izuzetno vrijedna jer je u njoj Mažuranić otkrio zakonitost razvoja hrvatskog akcentnog sistema, a koju je Konstantin Miladinov također nabavio za svoje potrebe i ciljeve. Po svom rade Antun Mažuranić, uz Babukića, spada u grupu kodifikatora književnog "ilirskog jezika", lingvisti koji su željeli stvoriti književni jezik ne samo za hrvate, nego za sve južne Slavene. Mažuranićevi pogledi na književni jezik isti su kao oni u Babukića, što se može vidjeti u njihovu preferiranju starijih oblika jer su smatrali da će na taj način lakše postići željeni cilj. Da je Miladinov ponio sa sobom i Veberovu raspravu **Usto ilirskog jezika**, moglo bi se pomisliti da je on za svog boravka u Hrvatskoj preuzeo i koncepcije iliraca o slavenskom bratstvu, južnoslavenskom jeziku i, što je najvažnije, ideju o zajedničkom jeziku južnih Slavena. Dosta komponenata ukazuje na tu mogućnost: prijelaz na katolicizam, druženje s ilircima Gajem, Kukuljevićem, Jagićem, boravak u Hrvatskoj tijekom 1861. godine, kada Zagrebačku školu predvodi Adolf Veber Tkalčević koji je ostao vjeran ilirskoj baštini Gaja, Babukića i Mažuranića. Jedini iz tog kruga koji ga je u tom uvjerenju mogao pokolebati bio je Jagić, koji je ispočetka bio blizak toj ideji ali se od nje šezdesetih godina distancirao. Nažalost, to nikada nećemo doznati.

14 Isto.

15 Dimitrija i Monstantin Miladinovci, Zbornik na narodni pesni, Makedonska kniga. Skopje 1983, str. 10, predgovpr.

16 Babukić, Vjekoslav, Slovnica ilirska, Zagreb 1854, predgovor.

17 Isto.

18 Isto.

19 Isto.

20 Ljudevit, Jonke, Hrvatski književni jezik 19. i 20. stoljeća, Matica hrvatska, Zagreb 1971, str. 107.

Prerana i tragična smrt braće Miladinov, koja je užasnula cijeli slavenski svijet, onemogućila je Konstantina da se okuša kao gramatičar. Da mu je sudbina bila sklonija, nema nikakve sumnje da bi ovaj obrazovani Makedonac i napisao gramatiku. O tome bi li to bila ilirska ili makedonska gramatika možemo samo nagađati, jer bi se i za jednu i drugu varijantu mogli naći interesantni argumenti.

Literatura:

1. Skolstvoto, prosvetata i kultura vo Makedonija vo vremato na preporodata, MANU, Skopje, 1979.
2. Makeonska književnost, Školska knjiga, Zagreb 1988.
3. Polenaković, Haralampije: Studii za Miladinovci.Mlsia, Skopje 1973.
- Jonke Ljudevit: Hrvatski književni jezik 19. i 20. stoljeća, Matica hrvatska, Zagreb 1971.
4. Babukić,Vjekoslav:Slovnica ilirska.Zagreb 1854.
5. Dimitrija i Konstantin Miladinovci:Zbornik za narodni pesni.Makedonska kniga, Skopje 1983.
6. Naše gore list,god.I,1861,br.19,5.srpnja
7. Todorovski,Gane Začarano poprište.Eseji o makedonskoj književnosti,ICR,1989.

Zusammenfassung

Goran Kalogjera

"Slovnica Hrvatska" von Mažuranić und "Ilirska Slovnica" von Babukić als mögliche Vorbilder für eine Grammatik der mazedonischen Sprache im 19. Jahrhundert

Es ist heute bekannt, daß je ein Buch von "Ilirska Slovnica" von Babukić und "Slovnica Hrvatska" von Mažuranić in der Bibliothek des Volksmuseums in Ohrid aufbewahrt sind und zwar als ein Nachlaßteil des mazedonischen Dichters, des Angehörigen der Volkserneuerungsbewegung und des Folkloristen Konstantin Miladinov. Sie sind ein wertvolles Zeugnis über ernsthafte Absichten des jungen Miladinov, mit ersten Vorbereitungen mit einer sprachwissenschaftlichen Aufgabe zu beginnen, woraus die Grammatik der mazedonischen Sprache herausgehen sollte. Babukić und Mažuranić haben als Verwirklicher der Grundgedanken von Gaj ihre Grammatiken übereinstimmend mit dem Grundgedanke der gemeinsamen illyrischen Sprache konzipiert, so daß sie die sprachliche und orthographische Problematik gelöst haben, damit ihre Lösungen zugänglich werden, nicht nur allen Kroaten und Serben, sondern auch Slowenen, Bulgaren und, selbstverständlich, auch Mazedonen, die seinerzeitig nur als Bulgaren betrachtet wurden. In solcher Grammatikgestaltung sah Konstantin allerdings die Möglichkeit ihre nützliche und potentialle Elemente in der Schöpfung seiner Grammatik auszunützen. Diese Grammatik würde nicht als ein künstliches Gebilde konzipiert, sondern als Grammatik einer Sprache, mit der er sich bediente und die er mehrmals mazedonisch nannte.